

*Мом оцу Хаџи Ивану Здравковићу,
уз неизмерну захвалност.*

Урош Здравковић

**РЕШАВАЊЕ СПОРОВА У СВЕТСКОЈ
ТРГОВИНСКОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ**

Ниш, 2019.

Др Урош Здравковић

РЕШАВАЊЕ СПОРОВА У СВЕТСКОЈ ТРГОВИНСКОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ

Издавач

Правни факултет Универзитета у Нишу, Центар за публикације

За издавача

Проф. др Саша Кнежевић, декан

Рецензенти

Проф. др Александар Ђирић, редовни професор
Државног универзитета у Новом Пазару

Проф. др Предраг Цветковић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Нишу

Доц. др Милена Ђорђевић, доцент Правног
факултета Универзитета у Београду

Технички уредник

Ненад Милошевић

Лектура

Данијела Врачар Вујошевић

Штампа

Медивест Ниш

Тираж

100 примерака

ISBN 978-86-7148-256-1

Монографија је резултат истраживања на пројекту „Заштита људских и мањинских права у европском правном простору“ (бр. 179046), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	1
-----------------	---

ПРВИ ДЕО

СИСТЕМ РЕШАВАЊА СПОРОВА КАО ОСНОВНИ МЕХАНИЗАМ ПРАВНЕ ЗАШТИТЕ У ОКВИРУ СТО

ГЛАВА I

О узроцима и карактеристикама

спорова у СТО	5
Увод	5
1. Међудржавни трговински спорови и либерализација међународне трговине	6
2. Фактори који утичу на настанак спорова	9
3. Типологија спорова	12

ГЛАВА II

Систем решавања спорова од

<i>GATT</i> -а 1947 до оснивања СТО	17
1. Систем решавања спорова у оквиру Споразума <i>GATT</i> 1947	17
2. Настанак СТО и одлике реформе система решавања спорова	20

ГЛАВА III

Органи за решавање

спорова и извори права	25
1. Органи за решавање спорова	25
2. Извори права	27

ГЛАВА IV

Систем решавања спорова у оквиру СТО

и границе примењивог права	31
1. Обухваћени споразуми	31
2. Извори изван правног система СТО	33
2.1. О меродавности спољашњих извора за решавање спорова пред СТО	33
2.1.1. Стриктна концепција	33
2.1.2. Шире тумачење меродавности спољашњих извора	35
2.2. Границе примене спољашњег права	38

2.3. Мерадавносћ спољашњих извора код интерпретације обухваћених споразума	40
2.3.1. Спољашњи извори као „интерпретативни алати“	42
2.3.2. Правила међународног права која стране примењују у својим односима	46
2.3.3. Спољашњи извори као допунска средства интерпретације	47
2.4. Принципи међународног јавног права	49
2.5. Решавање спорова у оквиру СТО и питање мерадавности норми људских права	50
2.6. Мерадавносћ спољашњих извора - закључак	53

ГЛАВА V

Циљеви <i>DSU</i> система	55
Увод	55
1. Очување сигурности и предвидивости мултилатералног трговинског система као основни циљ <i>DSU</i> система	55
2. Разјашњење обухваћених споразума	59
Увод	59
2.1. Терминолошка и суштинска разлика између „разјашњења“ и „интерпретације“ одредби обухваћених споразума	59
2.2. Фактичка интерпретативна моћ Апелационог тела	61
2.3. Аргументи <i>pro et contra</i> прецедентног дејства извештаја АТ	64
3. Позитивно решење спора	69
4. Ефикасно решавање спорова	71
Увод	71
4.1. Ефикасност као елеменат процедуралне правде	73
4.2. Однос између брзог и правичног решавања спорова	74
4.3. Критике на рачун ефикасности	76

ГЛАВА VI

Материјалноправни основ заштите пред механизмом решавања спорова у оквиру СТО	81
Увод	81
1. Тужбе због мера <i>contra legem</i>	83
1.1. Уводне напомене	83

1.2. Претпоставке за основаност тужбе због мера <i>contra legem</i>	83
1.2.1. Постојање несагласне мере као прва претпоставка основаности тужбе због мера <i>contra legem</i>	84
1.2.2. Штетан ефекат мере као друга претпоставка основаности тужбе због мера <i>contra legem</i>	88
1.2.2.1. Изузеци од услова постојања штетног дејства мере: члан XXIII (1) <i>GATS</i> -а и члан IV <i>SCM</i>	92
2. Тужбе због мера <i>contra utile</i>	93
2.1. Опште напомене.....	93
2.2. Претпоставке за основаност тужбе због мера <i>contra utile</i>	97
2.2.1. Први услов теста основаности тужбе због мера <i>contra utile</i> : постојање мере.....	97
2.2.2. Други услов теста основаности тужбе због мера <i>contra utile</i> : постојање бенефита.....	98
2.2.2.1. Основ бенефита.....	98
2.2.2.2. Легитимна очекивања.....	101
а) Обележја легитимних очекивања и домаћај примене.....	101
б) Критеријум непредвидивости код утврђивања повреде легитимних очекивања.....	105
2.2.3. Трећи услов теста основаности тужбе због мера <i>contra utile</i> : губитак или умањење бенефита.....	109
2.3. Тужбе због мера <i>contra utile</i> на основу <i>SCM</i> Споразума.....	110

ДРУГИ ДЕО

ПРЕТПАРНИЧНА И ПАРНИЧНА ФАЗА СПОРА

УВОД.....	114
-----------	-----

ГЛАВА I

Интерес и капацитет чланица СТО за

учествовање у <i>DSU</i> процедурама	115
1. Правна заштита, дипломатски преговори или толерисање несагласних мера?.....	115
2. Између стратегије узајамног уздржавања и „активног парничења“	122
3. Улога приватног сектора код иницирања <i>DSU</i> процедура.....	126
4. Проблем суштинске доступности <i>DSU</i> механизма за државе у развоју.....	130

4.1. Непропорционална заступљеност чланица СТО у решавању спорова.....	130
4.2. „Природне препреке“ за учествовање у DSU процедурама	134

ГЛАВА II

Процесноправне претпоставке покретања DSU процедуре у

претпарничној фази	137
1. Процесна легитимација за покретање поступка (<i>locus standi</i>).....	137
1.1. Стварна и процесна легитимација у поступку решавања спорова пред СТО.....	137
1.2. Процесна легитимација у систему решавања спорова пред СТО	138
1.3. Полемике о праву на приступ DSU механизму приватним лицима.....	142
2. Консултације и решавање спорова у раној фази.....	146
2.1. Карактеристике консултација.....	146
2.2. Обавезе страна у спору током консултација.....	149
3. Захтев за формирање панела	152
4. Претпоставке за учешће треће стране у поступку	154

ГЛАВА III

Парнична фаза спора	159
1. Првостепени поступак пред панелом	159
1.1. Надлежност панела (<i>terms of reference</i>)	159
1.2. Обавеза објективног утврђивања чињеничног и правног основа спора	162
1.2.1. Утврђивање чињеничног стања	162
1.2.2. Утврђивање повреде СТО норме.....	164
1.2.3. Оцењивање налаза и мишљења органа чланица СТО у спору	166
1.3. Одвијање поступка пред панелом	168
1.3.1. Спајање поступка	169
1.3.2. Расправа	170
1.3.3. Улога „пријатеља суда“ (<i>amicus curiae</i>) у поступку	172
1.3.4. Међуизвештај панела.....	174
1.3.5. Извештај панела.....	175
2. Другостепени поступак пред Апелационим телом	176
2.1. Границе надлежности Апелационог тела	176
2.2. Одвијање поступка	179

ТРЕЋИ ДЕО
ПОСТПАРНИЧНА ФАЗА СПОРА

УВОД.....	184
------------------	------------

ГЛАВА I

Извештаји ОРС и њихово дејство на

обавезе чланица СТО.....	185
1. Извештаји ОРС као део правног система СТО	185
2. Правна природа и дејство извештаја ОРС	186
3. Препоруке ОРС.....	190
4. Обавеза извршења препорука ОРС.....	195
5. Рок за извршење препорука.....	197

ГЛАВА II

Правна средства услед неизвршења

препорука ОРС-а.....	201
Увод: неизвршење препорука ОРС-а као феномен у СТО	201
1. Имплементациона процедура	203
2. Суспензија концесија и других обавеза из обухваћених споразума (контрамере).....	208
2.1. Контрамере као средство реализације корективне правде	208
2.2. Дуална концепција контрамера.....	213
2.3. Процесноправне претпоставке за одобрење контрамера	216
2.3.1. Захтев за одобрење контрамера.....	216
2.3.2. Поступак пред арбитражом.....	218
2.4. Материјалноправне претпоставке за примену контрамера.....	219
2.4.1. Дејство контрамера <i>ratione materiae</i>	219
2.4.2. Износ суспензије	221
2.4.2.1. Стандард еквиваленције	225
2.4.2.2. Одређивање висине штете.....	228
2.4.2.3. Тешкоће са утврђивањем висине суспензије.....	230
2.5. Примена и трајање суспензије.....	232
2.6. Делотворност контрамера.....	237
2.6.1. Минимизирање штете за домаћу привреду.....	243
2.6.2. Максимизирање дејства мера у односу на туженог.....	245
2.7. Примери примене контрамера у пракси	246
2.7.1. Случај <i>US - Foreign Sales Corporations</i>	247
2.7.2. Случај <i>EC - Bananas</i>	248

3. Однос између средстава правне заштите из члана XXI(5) и члана XXII <i>DSU</i>	250
ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ	253
1. Литература објављена на српском језику	253
1.1. Књиге, уџбеници и монографије	253
1.2. Чланци	253
2. Литература објављена на страним језицима	256
2.1. Књиге, монографије и студије	256
2.2. Чланци, есеји и радни текстови	258
3. Извештаји и одлуке из праксе решавања спорова у оквиру СТО и током <i>GATT</i> ере	271
3.1. Извештаји панела о меритуму спорова	271
3.2. Извештаји Апелационог тела о меритуму спорова	275
3.3. Извештаји панела у имплементационим споровима	278
3.4. Извештаји Апелационог тела у имплементационим споровима	278
3.5. Одлуке арбитража о дужини рокова за усклађивање са препорукама ОРС-а	279
3.6. Одлуке арбитража о висини суспензије концесија и других обавеза из обухваћених споразума	280
3.7. Извештаји радних група и панела током <i>GATT</i> ере	281
4. Пресуде других међународних судова	282
5. Правни извори	282
5.1. Извори права СТО	282
5.2. Остали правни извори	283
6. Званични документи међународних организација	284
7. Извори из штампе	284
О аутору	285

ПРЕДГОВОР

Објављивање ове књиге представља резултат тежње аутора да систематизоване резултате вишегодишњег истраживања насловљене теме учини доступним широј јавности. Књига је приређена на основу текста који је садржан у докторској дисертацији под називом *„Остваривање дистрибутивне правде у систему решавања спорова пред Светском трговинском организацијом“*, коју је аутор одбранио на Правном факултету Универзитета у Нишу, јуна 2018. године. Одређени делови Дисертације су изостављени из текста који је припремљен за ову књигу, тако да се пред читаоцима налази нешто сажетија верзија Дисертације. На појединим местима су извршене незнатне стилске и техничке измене оригиналног текста Дисертације. Поред тога, одговарајући делови текста су прилагођени актуелним подацима.

Систем решавања спорова пред Светском трговинском организацијом (СТО) од свог настанка привлачи значајну пажњу научне и стручне јавности широм света. До сада је објављен велики број књига, монографија, чланака, студија и других научних и стручних текстова који се баве различитим сферама решавања спорова у СТО. Писцима тих дела је заједничко то да систем решавања спорова пред СТО посматрају као јединствени феномен у међународном праву и међународним односима уопште. Разлози за то су бројни, а један од њих лежи у чињеници да је, на универзалном плану, велики број суверених ентитета делегирао значајну надлежност независним (експертским) телима када је у питању тумачење њихових права и обавеза које проистичу из споразума закључених под окриљем међународне организације.

Систем решавања спорова у СТО је предмет интересовања и на нашим просторима, нарочито када је у питању правна наука. Међутим, ова област је у домаћој литератури тек оквирно истражена и приказана, и то углавном у склопу општег изучавања права СТО. Важне појединости у вези са тим питањем су недовољно анализиране. Због тога, намера аутора је била да се домаћој и широј научној и стручној заједници представи дело које се на целовитији и продубљенији начин бави феноменом правне заштите и приступа правди у оквиру СТО. Аутор, стога, изражава очекивање да ће свеобухватна и систематизована анализа ове комплексне правне области заинтересованим појединцима пружити основ и подстицај за даља истраживања. Презентација сазнања у вези са овом тематиком може бити од велике користи и носиоцима јавне власти приликом креирања и спровођења спољнотрговинске политике. Ово је посебно значајно због чињенице да се Република Србија налази у завршној фази приступања у СТО. Чланство у СТО доноси бројне користи, али и читав пакет обавеза. То

условљава потребу да креатори и извршиоци спољнотрговинске политике буду што боље упознати са материјалним и процедуралним правилима СТО, како би на најделотворнији начин штитили интересе домаће привреде.

Ова књига се објављује у времену када се Светска трговинска организација суочава са великим изазовима. Државе се убрзано враћају протекционизму, док поједини светски лидери својим популационистичким изјавама чак наговештавају излазак својих земаља из СТО. Са највећим изазовима се суочава СТО систем за решавање спорова, пред којим је током 2018. године регистрован рекордни број спорова, услед глобалне експанзије протекционистичких мера. У том смислу, објављивање ове књиге аутор жели да посматра и као његов скромни допринос промоцији правног решавања трговинских спорова и очувању позитивних тековина које је до сада изнедрио систем решавања спорова пред СТО.

Аутор изражава изузетну захвалност и поштовање својим уваженим професорима, менторима и рецензентима, проф. др Александру Ђирићу и проф. др Предрагу Цветковићу, на целокупној подршци и усмеравању током академског сазревања и напредовања. Аутор такође исказује велику захвалност доц. др Милени Ђорђевић због позитивних оцена о квалитету ове књиге.

Истраживање ове области је за аутора представљало захтеван задатак и први велики подухват у научно-истраживачкој каријери. Због тога аутор изражава спремност за конструктивну критику и сугестије.

У Нишу,
фебруара 2019. године

Аутор